

ΤΑΞΗ: Α΄ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

Ημερομηνία: Τρίτη 5 Ιανουαρίου 2021
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΚΕΙΜΕΝΑ

ΚΕΙΜΕΝΟ 1 (ΜΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)

Λειτουργικός αναλφαβητισμός και το σχολείο του μέλλοντος

Υψηλός αριθμός μαθητών διατρέχει αυξημένο κίνδυνο να είναι λειτουργικά αναλφάβητος ολοκληρώνοντας τις σχολικές του σπουδές, σύμφωνα με την αρμόδια αρχή του Υπουργείου Παιδείας. Πιο συγκεκριμένα, η ανεξάρτητη Αρχή Διασφάλισης της Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση στην ετήσια έκθεσή της για το 2019 κρούει τον κώδωνα του κινδύνου, παρουσιάζοντας τις πολύ χαμηλές επιδόσεις των μαθητών Λυκείου. Ενδεικτικά, στη Νεοελληνική Γλώσσα το 7,1% των μαθητών γενικού λυκείου έχει βαθμολογηθεί κάτω από τη βάση κατά το σχολικό έτος 2017-2018. Πολύ χειρότερη είναι η κατάσταση στη Φυσική, όπου ο ένας στους δύο (48,4%) βαθμολογήθηκε κάτω από τη βάση. Επίσης, άσχημη είναι η εικόνα των επιδόσεων στα Μαθηματικά: στην Άλγεβρα κάτω από τη βάση είχε το 38,9% και στη Γεωμετρία το 44,2%.

Όσον αφορά τον όρο «λειτουργικά αναλφάβητος» να επισημανθεί ότι το έτος 1978, η Γ.Σ. της UNESCO υιοθέτησε μία νέα προσέγγιση στην προσπάθεια καλύτερης εννοιολογικής περιγραφής του αναλφαβητισμού, εισάγοντας την έννοια του ατόμου που είναι λειτουργικά αναλφάβητο. Βάσει αυτής της προσέγγισης «λειτουργικά αναλφάβητο είναι κάθε άτομο που είναι ανίκανο να ασκήσει όλες τις δραστηριότητες για τις οποίες είναι απαραίτητος ο αλφαβητισμός, ώστε να λειτουργεί καλύτερα η ομάδα του και η κοινότητά του και να μπορεί επίσης, ο ίδιος, να διαβάζει, να γράφει και να μετράει, για την προσωπική του ανάπτυξη και για την ανάπτυξη της κοινότητάς του». Για το ίδιο θέμα το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο τοποθετήθηκε ως εξής:

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2021
Α' ΦΑΣΗ**E_3.Nλ1(ε)**

«Λειτουργικά αναλφάβητο είναι το άτομο που δεν είναι σε θέση να γνωρίζει ικανοποιητικά ανάγνωση, γραφή και αριθμητική για να ενταχθεί ως άτομο στην κοινωνία, απολαμβάνοντας πλήρως τα δικαιώματά του».

Τα παραπάνω θλιβερά πορίσματα καθιστούν επιτακτική την ανάγκη να αλλάξει το σχολείο του μέλλοντος. Η εμβάθυνση στη γνώση, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης και η καλλιέργεια του συνεργατικού πνεύματος πρέπει να αποτελέσουν προτεραιότητες της εκπαιδευτικής πολιτικής, με τις αλλαγές να ξεκινούν ασφαλώς από κάτω προς τα πάνω, δηλαδή από το Νηπιαγωγείο στο Λύκειο και όχι αντίστροφα.

Το σύγχρονο σχολείο του μέλλοντος δεν μπορεί, σε καμία περίπτωση, να μένει στάσιμο όταν διεθνώς τα πάντα αλλάζουν σε όλες τις θεμελιώδεις δομές της κοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να ανοίξει δρόμους, να διευρύνει τους ορίζοντες και ταυτόχρονα τις προοπτικές του σύγχρονου νέου, λαμβάνοντας σοβαρά υπ' όψιν τα νέα δεδομένα: ότι στο σύγχρονο πολυπολιτισμικό σχολείο φοιτούν πλέον μαθητές με διαφορετικό προφίλ σε σχέση με παρελθούσες εποχές, νέοι τύποι μάθησης, με τα θετικά και τα αρνητικά αυτής της παραμετρου. Όπως ενδεικτικά αναφέρω ορισμένα χαρακτηριστικά του μαθητικού πληθυσμού, σήμερα: πολύ μεγάλη εξοικείωση με την τεχνολογία, καλύτερη γνώση ξένων γλωσσών, μεγαλύτερη ενασχόληση με αθλητικές δραστηριότητες, αλλά μεγαλύτερη δυσκολία συγκέντρωσης, περισσότερες, διαγνωσμένες πλέον, μαθησιακές δυσκολίες, μία όξυνση κρίσεων στην οικογένεια - στοιχείο που επιδρά αρνητικά στην επίδοση των μαθητών κ.λπ.

Από τα παραπάνω εξάγεται το συμπέρασμα ότι το σύγχρονο ελληνικό σχολείο πρέπει, επιτέλους, να τολμήσει ριζικές και ουσιαστικές αλλαγές. Ο σύγχρονος νέος δυσκολεύεται να μάθει με τους παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας, όπως αποκαλύπτουν οι τόσο χαμηλές βαθμολογίες σε «βασικά/πρωτεύοντα» για το ελληνικό σχολείο μαθήματα. Γι' αυτό το εκπαιδευτικό πρόγραμμα πρέπει να εισάγει καινοτομίες και σύγχρονους τρόπους διδασκαλίας που θα βασίζονται κυρίως στην αρχή του "learn by doing" (μαθαίνω πράττοντας), με ταυτόχρονα ενίσχυση της χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών για μαθησιακούς σκοπούς -που είναι άλλωστε αναγκαία δεξιότητα για το μέλλον των νέων.[...] Τέλος, να ενισχυθεί ο ρόλος των εργασιών – ατομικών και ομαδικών- για την ολοκλήρωση των οποίων είναι απαραίτητη η εμβάθυνση στη γνώση. Με αυτό τον τρόπο η αφομοίωση της ύλης, ακολουθώντας δημιουργικούς διδακτικούς τρόπους, γίνεται μία πιο εύκολη και ευχάριστη διαδικασία.

Το σύγχρονο σχολείο θα δίνει χώρο και χρόνο στον μαθητή που θέλει να διευρύνει τους ορίζοντές του με μη συμβατικούς/ παραδοσιακούς τρόπους διδασκαλίας, όπως μέσα από το θέατρο, τη ζωγραφική και τη μουσική -μαθήματα που σε ένα σύγχρονο σχολείο είναι ανεπίτρεπτο να υποβαθμίζονται. Είναι πολύ σημαντικά και τα θεωρώ πρωτεύοντα, καθώς δίνουν γνώση, καλλιεργούν το πνεύμα, την

κοινωνική ευαισθησία και πλέον δίνουν στην ενήλικη ζωή αξιόλογες επαγγελματικές διεξόδους. Εξίσου όμως θα δίνει χώρο και χρόνο στον μαθητή που δυσκολεύεται και δεν μπορεί να ακολουθήσει τον ρυθμό της τάξης. Δεν θα τον περιθωριοποιεί. Αντίθετα, θα του δείχνει σεβασμό και θα του ενισχύσει την αυτοπεποίθησή του, βοηθώντας τον να ανακαλύψει τη δική του κλίση και τους τομείς που τον ενδιαφέρουν.

Συμπερασματικά, το σχολείο του μέλλοντος για να “αγκαλιάσει” όλη τη μαθητική κοινότητα πρέπει να ξεφύγει από βαθιά ριζωμένες νοοτροπίες, σύμφωνα με τις οποίες όλοι οι μαθητές «πρέπει» να μαθαίνουν με τον ίδιο τρόπο. [...] Όλοι οι μαθητές, αποφοιτώντας από το Λύκειο, είτε ακολουθήσουν τον δρόμο των ακαδημαϊκών σπουδών, είτε ενός τεχνικού επαγγέλματος ή τον δρόμο της τέχνης κ.λπ., έχουν δικαίωμα στη γνώση. Το δικαίωμα αυτό είναι αναφαίρετο: να καλλιεργήσουν το πνεύμα τους και να διαμορφώσουν μία δυνατή και ολοκληρωμένη προσωπικότητα, ώστε στο μέλλον να μπορέσουν να κάνουν τις επιλογές που τους εκφράζουν, απαλλαγμένοι από την πίεση των κοινωνικών στερεοτύπων.

Κείμενο της Αγγελικής Καρδάρá δημοσιευμένο στο www.postmodern.gr - [ελαφρώς διασκευασμένο]

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο της 4^{ης} και 5^{ης} παραγράφου σε ένα κείμενο 70 – 80 λέξεων.

Μονάδες 15

A2. Να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω προτάσεις με τη λέξη Σωστό αν τις θεωρείτε σωστές και με τη λέξη Λάθος εάν τις θεωρείτε λανθασμένες.

- α.** Λειτουργικά αναλφάβητο θεωρείται το άτομο που δεν είναι εξοικειωμένο με τη χρήση των νέων τεχνολογικών – ηλεκτρονικών μέσων.
- β.** Για να αντιμετωπιστεί ο λειτουργικός αναλφαβητισμός, κρίνεται αναγκαίο η εκπαιδευτική πολιτική να εστιάσει σε αλλαγές πρωτίστως στο Λύκειο.
- γ.** Στο σχολείο του μέλλοντος οι τέχνες θα παραγκωνίζονται.
- δ.** Το σύγχρονο σχολείο θα παρέχει κίνητρα ακόμη και σε μαθητές χαμηλών επιδόσεων.
- ε.** Η γνώση είναι ένα βήμα προς την ελευθερία του ατόμου από την καταπίεση των κοινωνικών πρέπει.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β

«...η Γ.Σ. της UNESCO υιοθέτησε μία νέα προσέγγιση στην προσπάθεια καλύτερης εννοιολογικής περιγραφής του αναλφαβητισμού»

- α. να χαρακτηρίσετε τη σύνταξη στο παραπάνω τμήμα του λόγου ως ενεργητική ή παθητική (μονάδα 1). Τι επιδιώκει η συντάκτρια με αυτή της την επιλογή; (μονάδες 2)
- β. να τη μετατρέψετε στην αντίστροφη σύνταξη. (μονάδες 2)

Μονάδες 5**ΘΕΜΑ Γ**

Στο πνευματικό κέντρο του Δήμου σας διοργανώνεται μια εκδήλωση με θέμα « Το σχολείο του μέλλοντος». Καλείστε ως εκπρόσωπος της γενιάς σας να εκφωνήσετε μία ομιλία (250 – 300 λέξεων), στην οποία θα αναφέρετε τους λόγους για τους οποίους ο σύγχρονος νέος έχει χάσει το ενδιαφέρον του για το σχολείο και τη γνώση.

Μονάδες 20**ΚΕΙΜΕΝΟ 2 (ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ)****[Γλωσσική αυτοβιογραφία]**

Παύλος Νιρβάνας

Εισαγωγικό σημείωμα

[Όπως το λέει και ο τίτλος, σ' αυτό το κείμενο ο συγγραφέας Παύλος Νιρβάνας θυμάται πώς μνήθηκε από μικρός στα μυστήρια της καθαρεύουσας κι έμαθε να μιλάει με πομπώδεις εκφράσεις, εντυπωσιάζοντας τους αφελείς και αποκτώντας φήμη "λογίου νέου". Θυμάται ακόμα πώς τελικά αποφάσισε να πετάξει από πάνω του όλη αυτή την ψεύτικη πανοπλία αγκαλιάζοντας την αλήθεια της δημοτικής γλώσσας. Αυτό τον έκανε να χάσει τη φήμη του, αλλά τον έφερε κοντά στην αληθινή σοφία που είναι η απλότητα και η ειλικρίνεια.]

Ύστερα από κάμποσο καιρό, ο πατέρας μου με πήρε μια μέρα στα γόνατά του και μου είπε, πως είναι καιρός ν' αρχίσω να μαθαίνω γράμματα. Αφού το είπε ο πατέρας θα ήταν σωστό. Μέρα-μέρα, νύχτα-νύχτα. Είχα την ιδέα και την έχω ακόμα, πως ο πατέρας μου τα ήξερε όλα, καλύτερα κι από το Θεό. Δεν τολμούσα ποτέ να ρωτήσω το γιατί. Ρώτησα μονάχα τη μητέρα μου: Γιατί θα τα μάθω τα γράμματα; Κ' εκείνη φαίνεται, πως δεν ήξερε καλά καλά το γιατί. Μου είπε μονάχα "Ανθρωπος

αγράμματος ξύλον απελέκητον". Δεν κατάλαβα τίποτε. Το μόνο, που έκανα, ήταν να προσέχω από τότε στα ξύλα, ποια είναι πελεκημένα και ποια απελέκητα. Κ' επειδή βαριόμουνα τους νεότερισμούς, και τα γράμματα με τρόμαζαν λιγάκι, μου φαινόταν πως τα απελέκητα ξύλα ήταν πιο όμορφα απ' τα πελεκημένα. Μα δεν τολμούσα να το πω. Την άλλη μέρα ήρθε ο δάσκαλος. Ήταν ένας νέος λιγνός, κιτριλιάρης, σπανός. Η μητέρα μου τον έλεγε δασκαλάκη. Αυτός μου άρεσε. Όπως ήμουνα κι εγώ παιδάκι, ο δασκαλάκης δεν με φόβιζε τόσο. Μου φαινόταν σαν παιγνίδι.

Ο δασκαλάκης μου 'φερε κάτι πλάκες¹, τετράδια, πετροκόντυλα και μολύβια. Τέτοια παιγνίδια δεν είχα ιδεί ακόμη· τα πήρα στο χέρι μου, τα στριφογύριζα και τα καμάρωνα. Ο δασκαλάκης πήρε δύο καρέκλες, τις έβαλε κοντά στο τραπέζι, δίπλα δίπλα, κάθισε κοντά μου και μου είπε κάποια λόγια, που δεν τα θυμάμαι. Δεν ξέρω γιατί, μα όταν άρχισε να μου μιλεί, θυμήθηκα το Ναπολιτάνο τον ψαρά και μ' έπιασαν τα γέλια. Ο δασκαλάκης με χάιδεψε στην πλάτη με καλοσύνη, η μητέρα μου με μάλωσε. Ο δασκαλάκης είπε τότε -το θυμούμαι καλά:

- Μη το μαλώνετε κυρία. Έτσι είναι όλα τα παιδάκια. Όταν αρχίσουν να μαθαίνουν ελληνικά, τους φαίνονται παράξενα και γελούνε. Ύστερα συνηθίζουν.

Και ξανάρχισε:

- Πρόσεξε, παιδί μου. Τα στοιχεία του αλφαβήτου της ελληνικής γλώσσας είναι είκοσι και τέσσερα τον αριθμόν.

Εμένα με ξανάπιασαν τα γέλια.

- Πες το και συ, παιδί μου... ξαναείπε ο δασκαλάκης. Το ξαναείπα.

- Σιγά-σιγά θα το συνηθίσεις. Δεν σου το είπα εγώ;

Ο δασκαλάκης είχε δίκιο. Συνήθισα. [...]

Από τότε, πρέπει να τ' ομολογήσω, η αγάπη και η υπόληψή μου για όλους τους παρακειμένους και τους υπερσυντελικούς, με τη λάμψη του χρυσού εικοσαφράγκου, αύξησε σημαντικά. Κι όταν από τα χέρια του δασκαλάκη παραδόθηκα στο σχολείο, όνειρό μου ήταν να μάθω να γράφω γράμματα σαν εκείνα που μου υπαγόρευσε ο πρώτος μου, ο σπανός δασκαλάκης.

Δεν άργησα να τα καταφέρω. Με τη βοήθεια των κυρίων άρθρων της «Παλιγγενεσίας», που παίρνανε εκείνο τον καιρό στο σπίτι, και με κάτι σημειώσεις,

¹ πάνω τους έγραφαν οι μαθητές με το μελάνι

που κρατούσα από όλες τις λέξεις, που μου χτυπούσαν στο αυτί από τον Ξενοφώντα, τον Ισοκράτη και το Λουκιανό, έγινα «λόγιος νέος», από μαθητής της πρώτης του Γυμνασίου. Οι εκθέσεις μου στο σχολείο έκαναν εντύπωση. Ένας καθηγητής μου και αγαπητός μου φίλος τώρα μού είχε γράψει κάτω από μια έκθεσή μου: «Ξένης χειρός όζει»². Θαρρώ, πως το βλέπω ακόμα με κόκκινα ζωηρά χρώματα. Ποτέ στη φιλολογική μου ζωή δεν έλαβε τέτοιο θυμιάμα η φιλοδοξία μου. Η γλώσσα άρχισε να υψώνεται μπροστά μου σαν είδωλο. Τα στοιχεία του αλφαβήτου μού φαίνονταν σαν κάποιες νότες, με τις οποίες έπαιζα μια μουσική, που λίγοι την ήξεραν. Η τυπογραφική μελάνη άρχισε τον ίδιο καιρό να μου γαργαλίζει τη μύτη και ο συγγραφέας να σκιρτά στα σπλάχνα μου.

Δεν είχα αισθανθεί την ανάγκη να πω κάτι τι, που είχα να πω. Ήθελα μόνο και μόνο να γράφω, όπως έγραφε η «Παλιγγενεσία». Οι φράσεις, οι λέξεις, τα σχήματα του λόγου πετούσαν σα στο νου μου. Ζητούσα ένα σώμα να το ντύσω με τα ωραία αυτά κυριακάτικα φορέματα. Η ψυχή μου δηλαδή έμοιαζε σαν εμπορικό ετοιμών ενδυμάτων. Ήσαν όλα κρεμασμένα, ένα ένα με τη σειρά. Στο τέλος εύρισκε μια έννοια, μια κούκλα. Η κούκλα παρουσιάζοταν μπροστά μου με πρόστυχα, φτωχικά ρούχα.

Είχα την αντίληψη που είχε ο Σούτσος για το Σολωμό.

«Ιδέαι πλούσιαι φτωχά ενδεδυμένοι».

Της έβγαζα τα κουρέλια της και την έντυνα τα γιορτιάτικα. Παραδείγματος χάριν: «Ένα πρωί περπατούσαμε στο περιγιάλι». Τα έτοιμα ρούχα αμέσως σ' ενέργεια: «Ωραϊάν τινά πρωϊάν εβαδίζομεν παρά θίνα αλόζ³». Κ' έτσι έβγαινε ένα έργο. Οι εφημερίδες του τόπου μας την άλλη μέρα μού χαρίζανε την αθανασία.

Ο τίτλος του «λογίου νέου» μου ανήκε.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1η Δραστηριότητα

Σε μια παράγραφο 80 – 100 λέξεων να παρουσιάσετε τη σταδιακή σχέση που αναπτύχθηκε ανάμεσα στο μικρό αγόρι και τη γλώσσα. Να καταγράψετε εκφράσεις από το κείμενο, που επιβεβαιώνουν εντέλει το θαυμασμό του παιδιού για τα «ελληνικά».

² μυρίζει ξένο χέρι. (Δηλαδή δεν μπορεί να τα έγραψες αυτά μόνος σου.)

³ στην ακροθαλασσιά, στο περιγιάλι

Μονάδες 15**2η Δραστηριότητα**

- α. Να εντοπίσετε στο κείμενο δύο διαφορετικά σχήματα λόγου και να τα συσχετίσετε με τη σχέση που αναπτύσσει το παιδί με τη γλώσσα. Τι προσδίδει το κάθε σχήμα λόγου στο ύφος του κειμένου; (μονάδες 5)
- β. Ο συγγραφέας στο παρακάτω απόσπασμα αξιοποιεί τον ευθύ λόγο. Τι επιδιώκει με αυτή την επιλογή; (μονάδες 5)
- Πρόσεξε, παιδί μου. Τα στοιχεία του αλφαβήτου της ελληνικής γλώσσας είναι είκοσι και τέσσαρα τον αριθμόν.
 - Πες το και συ, παιδί μου... ξαναείπε ο δασκαλάκης. Το ξαναείπα.
 - Σιγά-σιγά θα το συνηθίσεις. Δεν σου το είπα εγώ;
- γ. Να προσδιορίσετε στο κείμενο που διαβάσατε τον τύπο του αφηγητή ως προς τη συμμετοχή του στα γεγονότα (μονάδες 2) και να ερμηνεύσετε τη λειτουργία του (μονάδες 3).

Μονάδες 15**3η Δραστηριότητα**

Με αφορμή το κείμενο που διαβάσατε και λαμβάνοντας υπόψη τον καταλυτικό ρόλο που διαδραμάτισε ο δάσκαλος στη γλωσσική καλλιέργεια του μικρού αγοριού, να παρουσιάσετε σε μια παράγραφο 100 - 120 λέξεων, τα χαρακτηριστικά που, κατά τη γνώμη σας, πρέπει να διέπουν έναν παιδαγωγό για να αποτελεί έμπνευση και κίνητρο για τους μαθητές του.

Μονάδες 20